

95
ET

FACTS

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agentuur

ISSN 1725-7026

Tööohutuse ja töötervishoiu parandamise majanduslikud stiimulid. Ülevaade Euroopa perspektiivist. Aruande kokkuvõte

Sissejuhatus

Tööohutuses ja töötervishoius rakendatavate majanduslike stiimulite all mõeldakse protsesse, millest saavad kasu organisatsioonid, kes arendavad ja säilitavad ohutut ja tervislikku töökeskkonda. Selliste tegevuste hulka kuulub näiteks organisatsiooni tööohutuse ja töötervishoiu tulemuste sidumine fiskaalstiimulitega, näiteks väiksemate kindlustusmaksete või madalamate maksumääradega. Huvi selliste majanduslike stiimulite kui vahendite vastu, millega motiveeritakse organisatsioone tööohutusse ja töötervishoidu investeerima, kasvab pidevalt, sest tihti ei piisa üksnes õigusaktide täitmise kontrollist, et veenda ettevõtjaid tööohutuse ja töötervishoiu tähtsuses. Majanduslikud stiimulid võivad täiendada õigusaktide ettekirjutusi, kuna pakuvad organisatsioonidele ergutusvahendeid finantstasandil ning lisavad seeläbi kaalu hea tööohutuse ja töötervishoiu äriolulistele aspektidele kõigi liikmesriikide ettevõtete juhtidele arusaadaval viisil.

Ühenduse töötervishoiu ja tööohutuse strateegias kinnitatakse, et majanduslikud stiimulid on teadlikkuse tõstmise ja õigusaktide täitmise hoovad. Strateegias sätestatakse järgmist.

Teadlikkuse tõstmist, eriti väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete puhul, saab tugevdada ennetusmeetmetega seotud otseste ja kaudsete majanduslike stiimulite abil. Nimetatud stiimulid võivad sisaldada sotsiaalkindlustusmaksete või kindlustusmaksete võimalikku vähendamist sõltuvalt investeringutest töökeskkonna parandamise ja/või õnnetuste vähendamise, majanduslikku abi tervise ja ohutuse süsteemide sisseadmiseks, tervishoiu ja ohutuse nõuete sisseviimist riigihankelepingute sõlmimise menetlustesse. (Ühenduse töötervishoiu ja tööohutuse strateegia aastateks 2007–2012, Euroopa Komisjon, Brüssel, 21.1.2007, KOM(2007) 62 (lõplik))

Aruanne sisaldab majanduslike stiimuleid käsitleva kirjanduse ja nende rakendamise poliitika ülevaadet ning juhtumiuuringuid, milles esitatakse üksikasju selliste stiimulite edukast rakendamisest Euroopa eri maades ja paljudes majandussektorites.

Majanduslike stiimuleid käsitleva kirjanduse ülevaade

Üldiselt oli palju pooltargumente ettevõttevälisest allikatest saadavatele tööohutuse ja töötervishoiu parandamise majanduslikele stiimulitele. Seda järeldust mõjutavad aga raskused erinevate stiimulikavade tõhususe hindamise meetodika rakendamisel ning ettepaneku kohaselt on vajalikud edasised uuringud, et selgitada mitmeti mõistetavaid tulemusi uurimisasas kirjanduses.

Lihunikuõpilase täidetud majanduslike stiimulite küsimustik (foto FBG, Saksamaa lihatööstuse kohustuslik õnnetusjuhtumikindlustus)

Seoses majanduslike stiimulite jõustamismeetmetega leiti, et konkreetsetel hoiatusmeetmetel on haiguspuhkustele oluliselt suurem mõju kui üldisematel hoiatustel. Samas ei olnud teatavate valitsuse pakutavate (ettevõtteväliste) stiimulite tõhusus alati selge. Leiti, et 1) maksuandused võivad olla tõhusad, et aidata organisatsioonil rohkem investeerida tööohutusse ja töötervishoidu (selline stiimul saab ilmselt olla tõhus vaid nende organisatsioonide puhul, kes maksavad ettevõtte tulumaksu); 2) majanduslike stiimulite ühendamise auditite ja sekkumisprogrammidega lubab samuti tööohutust ja töötervishoidu parandada; 3) samaväärsed vahendid (mille puhul valitsused annavad toetust, mis on proportsionaalne organisatsiooni töötervishoiule kulutatud summaga) on veel üks võimalik viis tööohutuse ja töötervishoiu parandamiseks. Sellisel majandusliku stiimuli liigil on kõrged halduskulud nii kaasatud organisatsiooni kui ka valitsuse jaoks.

Kindlustusega seotud majanduslikud stiimulid osutusid tõhusaks vahendiks organisatsioonide motiveerimisel investeerima tööohutusse ja töötervishoidu. Tõendid näitavad, et majanduslikud stiimulid muudavad töötajate käitumist või õnnetusjuhtumite arvu organisatsioonis. On tehtud piisavalt uuringuid varasemate kahjude arvestamise kohta töötaja hüvitise määramisel, mis tavaliselt seisneb ettevõtte üksikute õnnetusjuhtumite arvul põhinevas kindlustusmaksete bonus-malus-süsteemis. Kirjanduse ülevaates analüüsiti mitut uurimistööd kindlustustariifi määramise tõhususe kohta minevikukahjude alusel ja leiti vähemalt mõõdukaid tõendeid, et see vähendab kindlustuslepingust tulenevate nõuete arvu.

Majanduslike stiimulite rakendamise poliitika ülevaade

Sotsiaalkindlustussüsteemide põhikriteeriumide ja lähenemisviiside osas tööõnnetuste vastu kindlustamisel ei ole Euroopas väga palju erinevusi. Suuremas osas riikidest on sotsiaalkindlustussüs-

teem kujundatud Bismarcki sotsiaalkindlustustraditsioonide kohaselt ja õnnetusjuhtumikindlustusasutused tuginevad riigimonopolile. Üsna paljudes riikides kehtib Beveridge'i süsteemis konkurentsiturust ja kahes väiksemas riikides rühmas on segavormid. Seega on erinevate õnnetusjuhtumi- ja sotsiaalkindlustussüsteemide valik põhikriteeriumide suhtes üsna piiratud, isegi kui üksik- asjades on ilmselt palju rohkem erisusi.

Osutatud erinevused riikide ja majanduslike stimuleerimiskavade vahel mõjutavad loomulikult ergutusmudelite võimalikku ülekandumist tööohutuse ja töötervishoiu valdkonnas. Toetussüsteemid, maksusoodustused ja mitterahalised stiimulid peaksid olema teoreetiliselt võimalikud kõigis ELi liikmesriikides. Varasemate kahjude alusel kindlustustariifi määramist esineb nii konkurents- kui ka monopoolsel turul. Samas leidub erinevusi tulevikku suunatud ennetusmeetmete, näiteks koolituse või tööohutuse ja töötervishoiu investeerimise rahastamise puhul. Monopoolsete lähenemisviiside korral ei tohiks see olla probleem, sest kindlustusfirma võib olla kindel, et ta saab kasu investeringute positiivsest mõjust kahjusuhtele. Konkurentsiturul riskib kindlustusfirma siiski sellega, et ettevõtjad võivad lühikese etteteatamisajaga oma kindlustuspakkujat vahetada, ja siis ei too investeringud ennetusmeetmetesse kasu mitte algele kindlustajale, vaid hoopis konkurentidele. Võimalik lahendus konkurentsiturude jaoks võiks olla pikaajaliste (mitmeaastaste) lepingute sõlmimine või ühise ennetusfondi loomine, mida rahastavad võrdsest kõik kindlustusfirmad.

Peaaegu kõik suuremad ELi liikmesriigid pakuvad üsna aktiivselt majanduslikke stiimuleid. Nii Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia kui ka Poola rakendavad igakülgeid ergutusmeetmeid oma riikliku kindlustussüsteemi kaudu, mis ei ole sageli ainult kindlustusmaksete eri liigid, vaid ka teatud investeringute toetusprogrammid tööohutuse ja töötervishoiu valdkonnas. Hispaanias on kindlustusstiimulid kavandatud riiklikusse tööohutuse ja töötervishoiu strateegiasse ning nii riiklikul kui ka piirkondlikul tasandil pakutakse arvukalt tööohutuse ja töötervishoiu toetusprogramme. Väiksematest liikmesriikidest on kõige aktiivsemad Belgia, Soome ja Madalmaad, kus on tõestatud, et majanduslikud stiimulid on võimalikud ka eraõiguslikus õnnetusjuhtumikindlustussüsteemis.

Kokkuvõttes näitavad ülevaated, et kõigis liikmesriikides pakutakse majanduslikke stiimuleid olenemata sellest, millised on nende sotsiaalkindlustussüsteemi traditsioonid või kas nende õnnetusjuhtumikindlustussüsteem on eraõiguslik või riiklik.

Juhtumiuuringud

Juhtumiuuringutes näidatakse, et majanduslikud stiimulid võivad tõhustada tööohutust ja töötervishoiu paljudel eri viisidel. Kõiki esitatud stimuleerimiskavasid on tulemuslikult juhitud ja need on läbi teinud teatava arengu. Kuue juhtumiuuringu puhul on olemas ka kvantitatiivsed näitajad positiivsete mõjude kohta osalevate äriühingute töötingimustele:

- Saksamaa lihatööstusettevõtetes on alates stimuleerimiskava kasutusele võtmisest 2001. aastal olnud üle 25% vähem ametlikku teadet nõudvaid õnnetusjuhtumeid.
- Soome põllumajandussektoris vähenes õnnetusjuhtumite arv enam kui 10% võrra.
- Poola ettevõtjatest, kes võtsid kasutusele tööohutuse ja töötervishoiu rahastatud juhtimissüsteemi, esines 70%-l vähem õnnetusjuhtumeid ja väiksemaid kindlustusmaksid ning 50% teatas, et neil töötab tervist kahjustavates tingimustes vähem töölisi.
- Itaalia riiklik tööõnnetuste vastu kindlustamise amet annab toetust pangalaenudele, et ergutada investeringuid väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete tööohutusse ja töötervishoiu; programmis osalevates ettevõtetes esines 13–25% vähem õnnetusjuhtumeid kui samaväärsetes, aga programmis mitteosalevates ettevõtetes.
- Ühes Saksamaa tervisekindlustuse stimuleerimiskavas vähenesid haigusraha maksmine ja tööluusid oluliselt, kui ettevõtjad juurutasid kaasaegse töötervishoiu juhtimissüsteemi.
- Madalmaade uutesse tööohutus- ja töötervishoiusõbralikesse masinatesse ja seadmetesse investeerimise toetusprogrammi tulemusel paranesid töötingimused 76% ettevõtetes (40% tööandjatest väitis, et uued seadmed on väga kasulikud, 36% hinnangul olid need piisavalt kasulikud).

Majanduslike stiimulite edutegurid

Aruande kolme osa kokkuvõtteks võib välja tuua järgmised edutegurid.

1. Stimuleerimiskavaga ei peaks premeerima üksnes tööohutuse ja töötervishoiu heade tulemuste, st eelneva õnnetusjuhtumite määra alusel, vaid samuti teatavate ennetusmeetmete eest, mille eesmärk on vähendada õnnetusi ja terviseprobleeme tulevikus.
2. Stimuleerimiskava peaks olema avatud igas suuruses ettevõtetele ning selles tuleks pöörata erilist tähelepanu väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete erivajadustele.
3. Stiimul peaks olema piisavalt suur, et motiveerida tööandjaid osalema.
4. Ettevõttelt oodatav ennetustegevus ja saadav kasu peaksid olema selgelt ja otseselt seotud.
5. Stimuleerimissüsteemil peaksid olema selged tasukriteeriumid ja selline ülesehitus, et seda oleks võimalikult lihtne kasutada, ning et nii osalevate kui ka stiimuleid pakuvate organisatsioonide halduskoormus oleks madal.
6. Kui stiimul on suunatud paljudele ettevõtjatele, on kõige tõhusamad kindlustusel või maksudel põhinevad täpselt määratletud stiimulid (suletud süsteem).
7. Kui soovitakse edendada innovaatilisi lahendusi teatavates valdkondades, on kõige tõhusamad subsideerimiskavad (avatud süsteem).

Lisateave

<http://osha.europa.eu/en/topics/business>

Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agentuur

Gran Vía, 33, 48009 Bilbao, ESPAÑA
Tel +34 944794360, faks +34 944794383
E-post: information@osha.europa.eu

© Euroopa Tööohutuse ja Töötervishoiu Agentuur. Paljundamine on lubatud allikale viitamisel. Printed in Belgium, 2010

